

CASTELLANO

PROPUESTA REHABILITACION BALUARTE DE SANT PERE

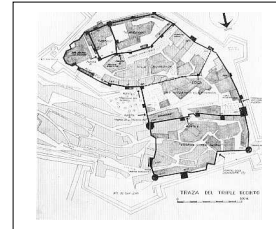
Emplazamiento: Baluarte de Sant Pere. Muralla renacentista de la ciudad. Ibiza
Encargo: Concejalía de Cultura del Ayuntamiento de Eivissa

ESTIMACION PRESUPUESTO EJECUCIÓN MATERIAL 35.100.000pts (marzo 2000)

1. INTRODUCCION: ANÁLISIS HISTÓRICO.

El Baluarte del Portal Nou ó de San Pedro, se halla en el extremo noroccidental del recinto amurallado renacentista de la ciudad histórica de Dalt Vila, formando parte de los siete baluartes que conforman el recinto de la plaza. En esa época, los corsarios y bajeles otomanos se aventuraban por el mar Mediterráneo en busca de botín y esclavos, de forma que Ibiza fue considerada como avanzadilla defensiva de los territorios peninsulares, decidiéndose la construcción de la fortificación con relativa presteza.

La construcción del Baluarte del Portal Nou o de San Pedro, se inició en el mes de enero del 1555, al mismo tiempo que los baluartes de San Jorge y Santiago, dirigidos por el maestro Antonio Jaime. De la rapidez en la ejecución de las obras da cuenta a la Corte el Gobernador Ezquerra, afirmando que la ejecución de los seis baluartes proyectados por Calvi, se finalizarían en seis meses. Los acontecimientos no se desarrollaron en este sentido, por cuanto el ingeniero proyectista, partió en marzo y ya no volvió a Ibiza, quedando como encargado de las obras y Maestro Mayor de la fortaleza el ibicenco, que había empezado como albañil, Antonio Jaime, responsabilizándose del aspecto administrativo, el capitán Alonso de Andrade. Hasta el 1575 se trabajó con la traza que dejó el ingeniero Calvi, ya fallecido, y a partir de la fecha se amplía el trazado, encargándose de la modificación el también italiano, ingeniero Jacobo P. Fratin.

Plano de las murallas Medievales, sobre las que se contruyeron las Renacentistas

Las obras del baluarte de San Pedro, se pueden considerar finalizadas en el año 1597 con el levantamiento del caballero de San Lucas, conservando fundamentalmente su aspecto hasta nuestros días y contando con solo pequeñas reformas producto de su mantenimiento en el transcurso del tiempo.

Izquierda: recrecido del parapeto y Caballero de San Lucas.

Derecha: vista del lienzo de muralla recrecido entre los baluartes de San Pedro y Santiago

2. ESTADO ACTUAL.

La presión urbanística sufrida en otros centros históricos, ha llegado incluso a obligar el derribo de sus recintos amurallados (caso de Palma de Mallorca). Afortunadamente esta acción no se ha dado en Ibiza, dado que su expansión y crecimiento se ha desarrollado centrífugamente extramuros.

El baluarte de San Pedro, desde su predominante situación sobre la ciudad moderna y contemporánea, ha contemplado impávido el crecimiento asincrónico del ensanche resistiendo desde su solemne ingravidez, a la negación de la arquitectura y la antiestética provocación de las edificaciones próximas y lejanas que han conformado y siguen acrecentando el penoso panorama urbano.

3. JUSTIFICACION DE LA PROPUESTA.

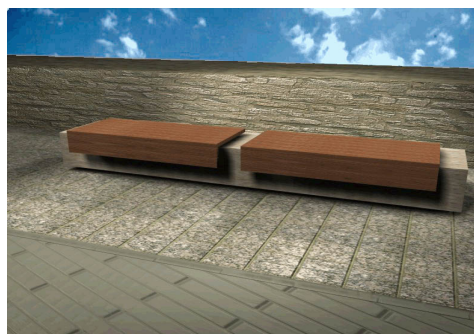
3.1. Justificación de los materiales propuestos.

Los materiales propuestos para la intervención se pueden clasificar según los dos apartados genéricos en que se ha dividido la actuación, a saber: Propuesta de Rehabilitación y Propuesta de Intervención.

Para el apartado primero se proponen materiales de cobertura y de juntas consistentes fundamentalmente en morteros de cal, para cuya confección se tendrán en cuenta las recomendaciones contenidas en el estudio encargado por el Ayuntamiento a la empresa CLAR Rehabilitación S.L, en cuanto a calidad y composición. En este sentido, se emplearán exclusivamente morteros similares a los empleados originariamente.

En el apartado segundo se incluyen aquellos materiales cuyo empleo se justifica con el criterio expuesto en las Ordenanzas del Plan: diferenciación y no-mimetismo para evitar caer en “la imitación pastiche ó historicista” (sic). Algunas actuaciones realizadas con anterioridad, permiten comprobar que el mimetismo intentado, no resulta en absoluto convincente por la utilización de piedra canteada que no puede asimilarse a las fábricas existentes a las que el devenir de los siglos, convierte en incunables.

Por lo expuesto, se emplea un material que ya se ha utilizado en la pavimentación de algunas áreas del recinto histórico de Dalt Vila, basado en losas de piedra regularmente talladas. Se complementa con el empleo de otro formato (tipo adoquín), cuyo empleo se considera idóneo para los cascos históricos, por cuanto su colocación sobre lecho de arena puede facilitar, sin ningún esfuerzo, las posibles ulteriores instalaciones complementarias que fuese necesario realizar en un futuro.

10. PROPUESTA DE INTERVENCIÓN INTEGRAL Y USOS.

La ciudad histórica amurallada, como modelo cultural resulta muy interesante por cuanto era un ejemplo de contenedor autosuficiente y polivalente. Dentro del ámbito de sus murallas, se ha desarrollado toda la actividad vital de intercambio, cultura y religión que el hombre de la época ha necesitado, convirtiendo su forzada introversión, en riqueza.

La monumentalidad de su recinto, sus iglesias y palacetes nobles, castillo, almudaina, universidad, se complementan armónicamente con los más humildes ejemplos de construcción de viviendas, solucionando con sencillez los complejos problemas que pudiera representar la implantación urbana, en una topografía accidentada.

El análisis del ejemplo histórico nos debe mostrar, que el contenedor abandonado en un pasado no muy lejano, puede servir ahora para albergar usos útiles para la ciudad actual, demostrando que su estructura puede seguir siendo válida para satisfacer las demandas que le impone la sociedad del siglo XXI.

En este sentido, la ciudad de Ibiza se ha desarrollado con un movimiento centrípeta partiendo del núcleo de la ciudad histórica, desde las antiguas estacadas, hacia el exterior. El planeamiento urbanístico, desde sus inicios, ha sostenido unos planteamientos desarrollistas alejados de las necesidades de equipamiento público, que se han previsto siempre bajo los mínimos exigidos por la ley.

Ahora, el recinto se puede convertir en el crisol donde forjar sabiamente los espacios y equipamientos necesarios para esta ciudad, que debe volver la vista atrás en un ejercicio retrospectivo de memoria y reconciliarse definitivamente con el casco histórico que puede y debería ser así, volver a ser el catalizador de la actividad ciudadana más pura con el uso cultural previsto en el planeamiento.

La normativa que sirve de marco legal para las actuaciones en el casco histórico de Dalt Vila, es el Plan Especial de Protección y Reforma Interior, aprobado definitivamente el 27 de marzo de 1997.

Vista del flanco, desde la plaza Reina Sofia

Acceso al Portal Nou

En la memoria justificativa de la intervención, y en el apartado correspondiente al cumplimiento del Planeamiento, se hace especial mención al aspecto referenciado en la ficha normativa del Catálogo que permite el acondicionamiento, terraplenado y vaciado, previa prospección arqueológica, estableciendo el uso sociocultural para el Baluarte.

Por este motivo y en función a las premisas de débito histórico enunciadas, se propone la rehabilitación integral del Baluart de Sant Pere, entendiéndose por tal concepto, el acondicionamiento del volumen para su habilitación como espacio de uso público. Así, se encara con valentía el reto que supone la reutilización de las viejas murallas para servicio de la ciudad.

De esta forma, Pedro Francés, Gaspar Puig, el mestre Simó, Giovanni B. Calvi, Jacobo P. Fratín, etc agradecen que su esfuerzo, y el de muchos otros que permanecen en el anonimato, aún sea fructífero a la sociedad 400 años después de aquella, que con empeño sirvieron.

USOS PROPUESTOS.

El uso sociocultural del Baluart, permite la implantación de aquellos a los que ahora se busca un emplazamiento en la ciudad.

Podría crearse **El Centre Cultural del Patrimoni de L'Humanitat**, con los siguientes contenidos:

- Auditorio con capacidad para 250 plazas.
- Sala de exposición permanente de las ciudades Patrimonio de la Humanidad.
- Salas de exposiciones itinerantes y usos museográficos clásicos y modernos (Holografías, Infografías etc.).
- Librería (pequeño comercio).
- Hemeroteca y Videoteca.

- Cafetería.
- Servicios.
- Administración y locales almacenaje.

El volumen utilizable sería de unos 8.700m³, que podrían corresponder a unos 2.200m² de superficie, considerando unas alturas medias de 4,00m.

El vaciado, con el correspondiente control arqueológico, podría ser sumamente interesante ya que muchos aspectos del subsuelo permanecen hoy sin aclararse.

La cooperación en la financiación de la Administración Autonómica, Central, Europea, e instituciones privadas colaboradoras, deberá resultar determinante para la ejecución de la propuesta. La operatividad del Consorcio, será de suma importancia para el engarce de los intervinientes y la gestión posterior.

Proyecto no realizado

Orejón del baluarte de San Pedro

Ibiza, marzo 2000

CATALÀ

PROPOSTA REHABILITACIÓ BALUARD DE SANT PERE

Emplaçament: Baluard de Sant Pere . Murada renaixentista de la ciutat . Eivissa
Encàrrec: Regidoria de Cultura de l' Ajuntament d'Eivissa

ESTIMACIÓ PRESSUPOST EXECUCIÓ MATERIAL 35.100.000pts (març 2000)

1 . INTRODUCCIÓ. ANÀLISI HISTÒRIC.

El Baluard del Portal Nou o de Sant Pere , es troba a l'extrem nord-occidental del recinte emmurallat renaixentista de la ciutat històrica de Dalt Vila , formant part dels set baluards que conformen el recinte de la plaça . En aquesta època , els corsaris i vaixells otomans s'aventuraven pel mar Mediterrani a la recerca de botí i esclaus , de manera que Eivissa va ser considerada com a avançada defensiva dels territoris peninsulars , decidint-se la construcció de la fortificació amb relativa rapidesa.

La construcció del Baluard del Portal Nou o de Sant Pere, es va iniciar al mes de gener de 1555 , al mateix temps que els baluards de Sant Jordi i Santiago , dirigits pel mestre Antonio Jaume . De la rapidesa en l'execució de les obres dóna compte a la Cort el Governador Ezquerria , afirmant que l'execució dels sis baluards projectats per Calvi , es finalitzarien en sis mesos . Els esdeveniments no es van desenvolupar en aquest sentit , ja que l'enginyer projectista , va partir al març i ja no va tornar a Eivissa , quedant com a encarregat de les obres i Mestre Major de la fortalesa l'eivissenc , que havia començat com a paleta , Antonio Jaime , responsabilitzant l'aspecte administratiu , el capità Alonso de Andrade . Fins al 1575 es va treballar amb la traça que va deixar l'enginyer Calvi , ja mort , ia partir de la data s'amplia el traçat , encarregant-se de la modificació el també italià , enginyer Jacobo P. Fratin.

Les obres del baluard de Sant Pere, es poden considerar finalitzades en el año 1597 amb l'aixecament del cavaller de Sant Lluc , conservant fonamentalment el seu aspecte fins als nostres dies i comptant amb només petites reformes producte del seu manteniment en el transcurs del temps.

2. ESTAT ACTUAL.

La pressió urbanística soferta en altres centres històrics , ha arribat fins i tot a obligar l'enderrocament dels seus recintes emmurallats (cas de Palma de Mallorca) . Afortunadament aquesta acció no s'ha donat a Eivissa , atès que la seva expansió i creixement s'ha desenvolupat centrífugament extramurs .

El baluard de Sant Pere , des de la seva predominant situació sobre la ciutat moderna i contemporània , ha contemplat impàvid el creixement asincrònic l'eixample resistint des de la seva solemne ingravidesa , a la negació de l'arquitectura i l'antiestètica provocació de les edificacions properes i llunyanes que han conformat i segueixen augmentant el penós panorama urbà.

3 . JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA .

3.1 . Justificació dels materials proposats .

Els materials proposats per a la intervenció es poden classificar segons els dos apartats genèrics en què s'ha dividit l'actuació , a saber : Proposta de Rehabilitació i Proposta d'Intervenció.

Per a l'apartat primer es proposen materials de cobertura i de juntes consistents fonamentalment en morters de calç , per a la confecció es tindran en compte les

recomanacions contingudes en l'estudi encarregat per l'Ajuntament a l'empresa CLAR Rehabilitació SL , quant a qualitat i composició . En aquest sentit , es faran servir exclusivament morters similars als empleats originàriament.

En l'apartat segon s'inclouen aquells materials el treball es justifica amb el criteri exposat en les Ordenances del Pla: diferenciació i no - mimetisme per evitar caure en " la imitació pastitx o historicista " (sic) . Algunes actuacions realitzades amb anterioritat , permeten comprovar que el mimetisme intentat , no resulta en absolut convincent per la utilització de pedra cairejada que no pot assimilar-se a les fàbriques existents a les que l'esdevenir dels segles , esdevé incunables.

Per l'exposat, s'empra un material que ja s'ha utilitzat en la pavimentació d'algunes àrees del recinte històric de Dalt Vila, basat en lloses de pedra regularment tallades. Es complementa amb l'ocupació d'un altre format (tipus llamborda) , l'ocupació es considera idoni per als cascós històrics , ja que la seva col·locació sobre llit de sorra pot facilitar , sense cap esforç, les possibles ulteriors instal·lacions complementàries que fos necessari realitzar en un futur.

10 . PROPOSTA D'INTERVENCIÓ INTEGRAL I USOS .

La ciutat històrica emmurallada, com a model cultural resulta molt interessant ja que era un exemple de contenidor autosuficient i polivalent. Dins l'àmbit de les seves muralles, s'ha desenvolupat tota l'activitat vital d'intercanvi, cultura i religió que l'home de l'època ha necessitat, convertint la seva forçada introversió, en riquesa.

La monumentalitat del seu recinte, les seves esglésies i palauets nobles, castell, almudaina, universitat, es complementen harmònicament amb els més humils exemples de construcció d'habitatges, solucionant amb senzillesa els complexos problemes que pogués representar la implantació urbana, en una topografia accidentada .

L'anàlisi de l'exemple històric ens ha de mostrar , que el contenidor abandonat en un passat no molt llunyà , pot servir ara per a albergar usos útils per a la ciutat actual , demostrant que la seva estructura pot seguir sent vàlida per satisfer les demandes que li imposa la societat del segle XXI.

En aquest sentit, la ciutat d'Eivissa s'ha desenvolupat amb un moviment centrípet partint del nucli de la ciutat històrica , des de les antigues estacades , cap a l'exterior. El planejament urbanístic , des dels seus inicis , ha sostingut uns plantejaments desenvolupistes allunyats de les necessitats d'equipament públic, que s'han previst sempre sota els mínims exigits per la llei. Ara , el recinte es pot convertir en el gresol on forjar sàviament els espais i equipaments necessaris per a aquesta ciutat, que ha de tornar la vista enrere en un exercici retrospectiu de memòria i reconciliar definitivament amb el casc històric que pot i hauria de ser així, tornar a ser el catalitzador de l'activitat ciutadana més pura amb l'ús cultural previst en el planejament.

La normativa que serveix de marc legal per a les actuacions en el casc històric de Dalt Vila, és el Pla Especial de Protecció i Reforma Interior , aprovat definitivament el 27 de març de 1997.

En la memòria justificativa de la intervenció , i en l'apartat corresponent al compliment del Planejament , es fa especial esment a l'aspecte referenciat en la fitxa normativa del Catàleg que permet el condicionament, terraplenat i buidatge, prèvia prospecció arqueològica, establint l'ús sociocultural per al baluard.

Per aquest motiu i en funció a les premisses de dèbit històric enunciades, es proposa la rehabilitació integral del Baluard de Sant Pere, entenent per aquest concepte, el condicionament del volum per a la seva habilitació com a espai d'ús públic . Així , s'encara amb valentia el repte que suposa la reutilització de les velles muralles per a servei de la ciutat .

D'aquesta manera, Pere Francès, Gaspar Puig, el mestre Simó, Giovanni B. Calvi, Jacobo P. Fratín, etc agraeixen que el seu esforç , i el de molts altres que romanen en l'anonimat, encara sigui fructífer a la societat 400 anys després d'aquella, que amb afany varen servir.

USOS PROPOSATS.

L'ús sociocultural del Baluard , permet la implantació d'aquells als que ara es busca un emplaçament a la ciutat .

Podria crear-se el Centre Cultural del Patrimoni de l' Humanitat, amb els següents continguts :

- Auditori amb capacitat per a 250 places .

- Sala d'exposició permanent de les ciutats Patrimoni de la Humanitat .
- Sales d'exposicions itinerants i usos museogràfics clàssics i moderns (holografies, Infografies etc .).
- Llibreria (petit comerç).
- Hemeroteca i Videoteca.
- Cafeteria.
- Serveis.
- Administració i locals emmagatzematge.

El volum utilitzable seria d'uns 8.700m², que podrien correspondre a uns 2.200m² de superfície, considerant unes altures mitjanes de 4,00m.

El buidatge , amb el corresponent control arqueològic, podria ser summament interessant ja que molts aspectes del subsòl romanen avui sense aclarir-se.

La cooperació en el finançament de l'Administració autonòmica, central, europea, i institucions privades col·laboradores , ha de resultar determinant per a l'execució de la proposta. L'operativitat del Consorci , serà molt important per l'encast dels intervinents i la gestió posterior.

Projecte no realitzat

Eivissa, març 2000